

**СЕМАНТИКА ЕМОТИВІВ У МОРФОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ
(НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФОЛЬКЛОРНИХ КАЗОК)**

У статті досліджується семантика емотивів як частин мови. Виявлено повнозначні й неповнозначні частини мови, що номінують, характеризують, описують емоції мовної особистості.

Ключові слова: *емотив, емотивність, семантика, частина мови.*

The article examines semantics of emotive vocabulary as parts of speech. The full-significant and not full-significant part of speech that nominated, characterize, describe the emotions of a language person are revealed.

Key words: *emotive word, emotiveness, semantics, part of speech.*

Проблема емотивності на теренах вітчизняної германістики є відносно новим предметом розгляду, що досліджується на синхронному й діахронному зрізах [2; 3; 5; 6; 8; 15]. У наведених і інших працях германісти підтримують думку В. І. Шаховського щодо поняття «емотивний», яке тлумачиться, як «те ж саме, що й емоційний, але про мову, її одиниці і їх семантику» [14, с. 24]. Висувається також припущення про розрізнення понять «емоційність» і «емотивність» через компетентність мовної особистості, а також функції комунікації [16, с. 26–27]. При цьому емоційна компетенція мовної особистості пов'язується із життєвим досвідом і реальною комунікацією, а емотивна – з навчальною і художньою комунікацією. Емоційна комунікація «увібрала в себе більше психічних ознак та пояснюється з огляду на тотожні з тваринами біологічні механізми, які керують людиною на підсвідомому рівні в емоційно напружених ситуаціях», емотивна – з продукуванням емотивного мовлення, яке дає змогу запобігти й уникнути конфліктам, бути тактовним, вплинути

позитивно або негативно на адресата. Доходять висновку про той факт, що «емоційність» базується на несвідомих, (слабко) неконтрольованих, біологічних і переважно негативних емоціях, а «емотивність» – на свідомих, контрольованих, мотивованих, негативних і позитивних емоціях [4, с. 38–41].

Зазначене вище свідчить, що поняття «емотивність» є, з одного боку, когнітивним актом, який характеризується здатністю суб'єкта до планування комунікативної діяльності, передбачення її результатів, з другого, – оцінково-вольовим актом стосовно комунікативної ситуації, яка викликає певне збудження, емоційне переживання з приводу кінцевої цілі комунікації. У цьому контексті емотиви формуються з оцінки комунікативної ситуації як регулятора емоційної поведінки мовців; взаємодії як середовища, де зароджується оцінково-емоційне ставлення мовця до навколишнього світу; форми існування оцінки (емотивна, емоційна, естетична, модусна, утилітарна) та способів її функціонування, згідно з оцінною лінійкою («добре – погано», «позитив – негатив», «гарне – негарне», «приємне – неприємне», «схвальне – несхвальне»).

Під **емотивами** в нашій роботі розуміємо функціонально гомогенні слова й словосполучення, що позначають, описують і виражають емоції як психічну категорію.

За лексико-граматичними розрядами емотиви поділяються на два основні типи: повнозначні / змінні та неповнозначні / незмінні. До повнозначних частин мови належать: **іменники** (*Angst, Freude*), **прикметники** (*aufgeregt, gespannt*), **дієслова** (*sich grämen, wundern*), **прислівники** (*gemach, gern*), неповнозначними частинами мови є емотивні **частки** (*doch, ja*) й емотивні **вигуки** (*ach!, pfui!*).

Емотивні **прислівники** мають особливі ознаки: повнозначна й незмінна частина мови [10, с. 5]. Ці факти зближують і водночас розмежовують емотивні прислівники з іменниками / предметністю, прислівниками / ознакою, дієсловом / дією, модальністю й емоційністю.

За своїм походженням і семантикою прислівники тісно пов'язані з іменниками, прикметниками, частками, прийменниками й дієслівними префіксами [7, с. 67, 69]. Попередньо зауважимо, що емотивні прислівники

виражають в емпіричному матеріалі тільки ознаку дії *Als sie aber zusammen saßen beim Fest, wurde es auf einmal still* (тут і далі приклади наведено, за [17]. – Н. Р.). Випадків, коли емотивні прислівники виражають ознаку якості чи іншої ознаки, нами не зафіксовано. Саме в цьому, на наш погляд, і виявляються специфічні властивості семантики емотивних прислівників.

Розглянемо більш детально заявлену в титулі студії проблему.

Фольклорна казка є чи не найпершою формою мистецького вираження духовності народу, найбільш оптимальним репрезентантом психологічного портрету мовної спільноти, а також найбільш давнім літературним жанром [9, с. 203].

Спостереження над змістово-фактологічним матеріалом дає змогу виокремити емотивні **іменники**, що вживаються на позначення **об’єкта** (носія емоційного стану) 1) позитив: 1.1 щастя *Aber eines Tages war es mit ihrem **Glück** vorbei* [S. 29], 1.2 подив “*Was ist das für ein **Wundertier**?*” *fragten sie den Fremden* [S. 85], 2) негатив: 2.1 жах *Vor über 700 Jahren passierte hier etwas **Schreckliches*** [S. 38], 2.2 надуманий страх *Der Maushund war ein gefährliches **Monster**, ein Drache, ein Menschenfresser* [S. 86], 2.3 лихо *Sie fraßen den Menschen das Essen vom Teller weg, tanzten ihnen auf der Nase herum und waren mit einem Wort eine richtige **Plage*** [S. 85]; **суб’єкта** (носія емоційного стану) 1) позитив: “*Ich bin doch ein **Glückspilz**, ein richtiges **Sonntagskind**!*” *sagte sich Hans* [S. 58], *Hans im **Glück*** [S. 52], 2) негатив: *Am Walderand wartete das **Monster** schon* [S. 71]; назви **емоцій**: страх *Er fand endlich einen Weg aus dem Walde und versteckte sich in der Nähe eines Brunnens aus **Angst** vor wilden Tieren in einem Baum* [S. 45]; **форми** емоційного стану: а) страху *Als die Stieftochter nach Hause kam, bekamen alle einen **Schreck**, so hässlich war sie geworden* [S. 33], б) горя “*Ich schenke ihr die **Tränen**, die sie um euch geweint hat, das sind lauter Perlen, schöner als alle, die im Meer gefunden werden, und mehr wert als euer ganzes Königreich!*” [S. 48]; пестливо-лагідне **ставлення** *Und dein armes **Kindlein**, Das weinet Tag und Nacht* [S. 35]; **етикету** “*Aber **Mütterchen***”, *sagte der junge Mann, “wie willst du das alles tragen?”* [S. 42]; еталону **краси** *Die jüngste Tochter war so schön, dass alle Welt sie*

für ein **Wunder** hielt [S. 44]; **фізичний стан** *Der Drache schrie vor **Schmerz** auf* [S. 71]; емотивні **прикметники**, що позначають **міміку** *Nach einer Weile trafen die beiden eine Katze, die ein **trauriges** Gesicht machte* [S. 5]; **зовнішність** “*Hilfe!*” *riefen die Räuber, “was für ein **schreckliches** Monster!”* [S. 8]; **психічний стан**

1) **негатив**: 1.1 невдоволення “*Ach*”, *sagte der Fischer, “sie ist mit unserem Nachttopf **nicht zufrieden** und sie will ein Häuschen haben, mit...”* [S. 11], 1.2 нещастя *Die Tochter aber war **nicht glücklich*** [S. 78], 2) **позитив**: спокій *Mit **leichtem** Herzen ging er nun weiter, bis er endlich zu Hause bei der Mutter war* [S. 58]; **форму** емоційного стану: злість *Bestimmt ist er **böse**, wenn ich ihn noch einmal um etwas bitte* [S. 12]; надприродний **дар** “*Meine Augen brennen wie Feuer, und mein Gesicht hat einen **schrecklichen** Zauber*” [S. 26]; **рис** характеру: а) злість *Manchmal sind diese Zwerge – wie man sie nennt – **böse**, meistens aber gut und hilfsbereit* [S. 28], б) зневага “*Der Hase ist zwar ein **stolzer** Herr, und rennen kann er auch, aber dumm ist er doch*” [S. 51]; **інтенсивність** прояву рис характеру [...] *und diese Frau war **sehr neugierig*** [S. 29]; **інтенсивність емоційного стану** *Hans bekam **schreckliche** Angst* [S. 56]; **граничність** вияву емоційного стану а) **позитив**: *Ich bin wirklich der **glücklichste** Mensch unter der Sonne!* [S. 58], б) **негатив**: *Das Schwein bekam einen **furchtbaren** Schreck* [S. 76]; **поведінку** *Jeder Mensch weiß, dass die Zwerge ein **scheues** Volk sind* [S. 29]; естетичну **оцінку** *Heraus kamen **eklige** Kröten und giftige Schlangen* [S. 33]; **зміст** об’єкта (носія емоційного стану) 1) **позитив**: *sang sie aber immer ein **fröhliches** Lied* [S. 33], 2) **негатив**: 2.1 печаль [...] *so müssen die Instrumente still sein, wenn sie die Hochzeitsgesellschaft durch diese **traurige** Straße geht* [S. 40], 2.2 страх *Der Wald war ein Lindenwald, und das **schreckliche** Tier, das darin wohnte, nannte man früher auch “Lindwurm”* [S. 69–70]; **характеристику** суб’єкта (носія емоційного стану) а) **негатив**: *Als die **böse** Stiefmutter vom Glück des jungen Königspaar hörte, wurde sie blass und grün vor Ärger und Neid* [S. 34]; **настрій** а) **позитив** *Es war Herbst, die Vögel sangen, die Sonne schien, die Luft war kühl, und der hübsche junge Mann war **fröhlich*** [S. 42], б) **негатив** *Jeden Tag bin ich **traurig**, jeden Tag muss ich weinen* [S. 44]; **етикет** “*Liebes Kind*”, *sagte der Vater, “mein Königreich habe ich deinen Schwestern*

geschenkt, was soll ich dir geben?” [S. 48]; ставлення до господарської діяльності “*Sie sind bei der Arbeit so lustig!*” [там само]; емотивні дієслова, що позначають емоційний стан 1) негатив: 1.1 гнів *Nach diesem Schreck wurde die Stiefmutter richtig böse* [S. 33], 1.2 страх *Bis heute haben alle Hasen Angst, mit einem Igel um die Wette zu laufen* [S. 52], 1.3 зневага *Niemand soll sich über einen anderen lustig machen, auch wenn er ein stolzer Hase ist und der andere bloß ein krummbeiniger Igel* [там само], 1.4 невдоволення “*Das Reiten macht keinen Spaß*”, *erzählte er dem Bauern* [S. 54], 1.5 тривога *Die Kuh wurde auch immer ungeduldiger* [там само], 1.6 сум *Aschenputtel war traurig, weil sie selbst gern zum Tanzfest aufs Schloss gehen wollte* [S. 61]; 2) позитив: 2.1 радість *Der König war froh, dass er seine schöne Frau wieder hatte* [S. 37–38], 2.2 подив *Und Pardonja kratzte sich am Kopf und wunderte sich, dass die alte Katze so viele Mäuse fangen konnte* [S. 77]; 3) нейтральне: *Er bellt, wenn er ruhig sein soll, und wenn er bellen soll, ist er ruhig* [S. 73]; зміну емоційного стану *Als die böse Stiefmutter vom Glück des jungen Königspaar hörte, wurde sie blass und grün vor Ärger und Neid* [S. 34]; інтенсивність переживання а) горя *Die richtige Königen hörte oft, wie ihr Kind weinte. Ihr brannte das Herz* [S. 35], б) гніву *Als Blaubart den blutigen Schlüssel sah, wurde sein Gesicht ganz dunkel, und seine Augen wurden böse* [S. 73], в) радості “*Ich habe doch großes Glück*”, *dachte er bei sich* [S. 55]; нервово-м’язові прояви, зумовлені вольовими процесами *Das Kind aber wollte nicht aufhören zu weinen und zu schreien* [S. 35]; кінесіку 1) негатив: *Die richtige Königen hörte oft, wie ihr Kind weinte* [там само], 2) позитив: 2.1 сміх *Der Fremde wurde böse, schlug auf den Tisch und verlangte sein Recht, die Bürger lachten aber nur* [S. 39], 2.2 посмішку *Maria lächelte!* [S. 88]; манеру говоріння *Das Mädchen knurrte zur Antwort wie ein wildes Tier, packte seine Sachen und verschwand* [S. 37]; дію, спрямовану проти об’єкта (носія емоційного стану), маркованого за гендерними й сукупними ознаками а) жіноча стать *Sie fraßen das Korn und das Brot, machten den Frauen Angst, bissen die Kinder und brachten Krankheit und Tod mit sich* [S. 38], б) чоловіча стать *Die Menschen liebten sie, hatten aber auch Angst vor ihr* [S. 41]; дію, спрямовану на об’єкт (носія емоційного стану) а) горе

Später **hat** ihm seine Härte **leid getan**, und er hat seine Diener hinausgeschickt, um nach der Tochter zu suchen [S. 45], б) страх “Hör mal, mit deinem Schwein ist nicht alles in Ordnung, **fürchte** ich” [S. 55]; **інтенсивність дії**, спрямованої на суб’єкта

1) **негатив**: 1.1 гнів *Als der König das hörte, **ärgerte** er **sich sehr** und sagte: “Wenn deine Liebe wie Salz ist, so soll auch dein Lohn wie Salz sein!”* [S. 45], 2) **позитив**: 2.1 гордість *Denn so ein Igel **ist sehr stolz** auf seine Beine, auch wenn sie kurz und krumm sind* [S. 49], 2.2 радість *Ich **lache mich tot!*** [S. 50], 2.3 відчуття відносного полегшення *Hans nahm die Gans, gab dem jungen Mann das Schwein und **fühlte sich besser*** [S. 56]; **прирошення** чогось нематеріального “Geld und Land brauchst du ja nicht, hier hast du etwas, das dir **Glück bringen** wird” [S. 43]; **паралелізм дії**, спрямованої на об’єкт (носія емоційного стану) а) горе *Ach, wie **habe** ich **geweint!** Wie **hat** sie Perlen **geweint!*** [S. 43], б) страх *Ich **fürchte**, ich **fürchte**, es ist genau das Schwein, das du da bei dir hast* [S. 56]; **непохитність** рішення *Aber der Vater **blieb hart*** [S. 45]; **почуття** гніву “Immer wenn es **Ärger gibt**, kommt auch gleich die Lösung” [S. 55]; емотивні **прислівники**, що вживаються на позначення **якості**: 1.1 фізичного життя “Nun können wir **glücklich und zufrieden** leben!” [S. 11], 1.2 тривалості проживання “Nun können wir bis an unser Lebensende **glücklich und zufrieden** in unserem Schloss wohnen!” [там само], 1.3 душевного стану 1.3.1 печаль *Das Herz war ihm **schwer*** [S. 14], горе *Weinend lief Blaubarts Frau zu ihrer Schwester, die ein Zimmer ganz oben im Schloss hatte* [S. 80], 1.3.2 радість *Froh saß Hans auf seinem Pferd und ließ sich durch die Welt tragen* [S. 53], 1.4 параметрів емоційного стану “Den Bären hat dieser mann getötet, mit links bringt er elf Männer um, mit rechts zwölf!” riefen sie und liefen **voller Angst** davon [S. 18], 1.5 сенсорної дії: 1.5.1 гнів *Der Bauer sieht den Esel aber **böse** an* [S. 22], 1.5.2 цікавість *Hans erzählte ihm alles, und der Fleischer sah ihn **scharf** an* [S. 55], 1.6 екзистенційності *Zum **Glück** gab es die Heizzelmännchen* [S. 28], 1.7 інтенсивності переживання *Der Schneidersfrau tat das **sehr leid**, aber es war zu spät* [S. 19], самостійного **пересування** *Hans war sofort einverstanden und zog **froh** mit seinem Schwein davon* [S. 55]; **підсилення** а) фізичного стану *Das arme Mädchen bekam **schrecklich** kalte Füße, und natürlich gab es im Winter keine*

Erdbeeren im Wald [S. 30], б) психічного стану “**Sehr gern**”, sagte Hans, “*aber ich sage dir, dieser Klumpen zu tragen*” [S. 53]; темпоральність *Nach diesem Schreck wurde die Stiefmutter richtig böse* [S. 33]; естетичну оцінку *Leider ist sie selbst dabei ganz hässlich geworden* [S. 34]; утилітарну оцінку *Der Fremde trug einen Anzug aus bunten Flicken und sah etwas merkwürdig aus* [S. 38]; емотивну оцінку *Heute gibt es so etwas leider nicht mehr, sonst könnten die armen Leute, die viel weinen müssen, bald reich werden* [S. 35]; стрес *Sie weinte vor Freude, als sie ihre kleine Tochter sah, küsste sie gab ihr zu trinken* [там само]; емотивні частки привносять у речення різне суб’єктивно-оцінне забарвлення, як наприклад: **упевненість** *Der Hase lachte und antwortete: “Na, das denke ich doch!”* [S. 50], **розгубленість** *Ganz wohl war dem Igel bei der Sache nicht* [там само], **подив** “*Der ist doch nicht so langsam, wie ich dachte*” [S. 51]; *Da kann man sich ja den Hals brechen!* [S. 54], **заперечення** “*Das ist doch ein altes Tier, das kann man höchstens noch schlachten und essen*”, **обурення** “*Na, sowas!*” sagte Hans [S. 55], **ствердження** “*Soso, gegen ein Schwein*” [S. 57] тощо; емоційні **вигуки** виражають **горе** “*Was ist mit dir los?*” fragte der Esel. “**Ach**”, antwortete der Hund, “*weil ich alt und schwach bin und nicht mehr jagen kann, wollte mich mein Herr töten.*” [S. 5]; **огиду** *Da sagte die erste Frau: “Mädchen, kannst du mir nicht einmal den Rücken kratzen?” “Pu!” sagte das Mädchen* [S. 32]; ірреальне **задоволення** *Ach, so eine Kuh möchte ich gern haben!* [S. 54]; **подив** “*O ja*”, sagte er, “*das ist ein schönes Tier*” [S. 55]; **страх** “**Ach Gott**”, rief er, “*was soll ich bloß tun?*” [S. 56]; **оцінку** розумових здібностей “*Gewünscht? Nichts. Wieso?*” “**Ach**”, sagte die Frau, “*du bist vielleicht dumm!*” [S. 10]; **досаду** “*Sag mal, Freund, was ist mit dir los?*” fragte der Esel. “**Ach**”, klagte der Hahn, “*morgen kommen Gäste, hat meine Herrin gesagt, und ich komme in die Suppe.*” [S. 6]; **збентеження** “*Was willst du denn?*” “**Ach**”, sagte der Fischer, “*sie ist mit unserem Nachttopf nicht zufrieden und sie will ein Häuschen haben, mit...*” [S. 10–11].

Як видно з наведених прикладів, семантика емотивів відображає феноменологічні прояви, нервово-м’язові й нейрофізіологічні на тлі об’єктивної і суб’єктивної оцінок. При цьому об’єктивна оцінка співвідноситься тільки з

емоційною оцінною лінійкою «негатив – нейтральне – позитивне», суб'єктивна – передбачає ще й естетичну «гарне – негарне», модусну «приємне – неприємне», утилітарну «схвально – несхвально». Семантичні типи корелюють із лексико-граматичними розрядами класів та почасти збігаються у емотивних іменників і емотивних прикметників, емотивних прикметників і емотивних дієслів, емотивних прислівників, емотивних часток і емоційних вигуків. Отже, семантика досліджуваних мовних одиниць характеризується лексико-граматичною полісемією, зорієнтована на членування емоцій у руслі біологічного, соціально-психологічного, культурного, психоенергетичного, вольового, чуттєвого, надприродного й комунікативного аспектів.

Семантика емотивних **іменників** формується і реалізується у межах загальної формули «об'єкт – суб'єкт – оцінка – емоція – культура», семантика емотивних **прикметників** репрезентована загальною формулою «суб'єкт – оцінка – емоція – психоенергетика – структура – культура – (над)природне», семантика емотивних **дієслів** апелює до загальної формули «емоція – зміна емоційного стану – психоенергетика – вольові процеси – гендер – кількість – почуття – мовлення», семантика емотивних **прислівників** зумовлена загальною формулою «якість фізичних процесів – психічний / фізичний стани – оцінка», семантика емотивних **часток** пов'язана із загальною формулою «суб'єктивна оцінка – емоція», семантика емотивних **вигуків** відповідає загальній формулі «емоції – оцінка – (ір)реальність».

Домінує семантика емотивних дієслів, у якій об'єктивуються вербально психічні, психологічні, енергетичні, вольові й соціально-психологічні процеси й стани. Оскільки предикатна семантика звернена до мислення людини [1, с. 172–185], то вживання емотивних дієслів визначається гносеологією світу. У такий спосіб до фокусу уваги дослідників потрапляє два види знань про емоційне – енциклопедичні й лінгвістичні [12, с. 85–101]. Енциклопедичні знання складаються із різнорівневих знань – особистісних, парадигмальних, об'єктивних, трансуб'єктивних, емпіричних, теоретичних, усіляких спеціальних наукових знань. Ці знання еквівалентні світобаченню індивіда. Стосовно знань

лінгвістичного порядку, вони закодовані насамперед у мовній системі – словнику й граматиці (з фонетикою і фонологією) та розгортаються через мовленнєві акти [11, с. 65]. Оперування енциклопедичними й лінгвістичними знаннями детерміновано безліччю варіантів раціоналізації фізичної реальності, вибір яких визначається мотивами, інтересами та психофізичним станом мовця [13, с. 38–50].

Проведене дослідження не вичерпує порушеної проблематики й окреслює такі перспективи подальших наукових розвідок: еволюція семантики емотивів, зіставна семантика емотивних іменників і емотивних прикметників у споріднених мовах і неспоріднених, національно-культурне функціонування семантики емотивів у публіцистиці тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения / Н. Д. Арутюнова // *Аспекты семантических исследований*. – М. : Наука, 1980. – С. 156–249.
2. Воробйова О. П. Смак «шоколаду»: інтермедіальність й емоційний резонанс / О. П. Воробйова // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – Т. 15. – № 1. – С. 5–11.
3. Гамзюк М. В. Лексико-семантичні шляхи первинного фразотворчого процесу / М. В. Гамзюк // *Німецька фразеологія в Україні (до 80-річчя з дня народження Володимира Івановича Гаврися)*. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 29–42.
4. Гнезділова Я. В. Емоційність vs емотивність / Я. В. Гнезділова // *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – Т. 15 № 1. – С. 37–43.
5. Дудка В. І. Становлення і розвиток фразеосемантичного поля «радість і горе» в німецькій мові (досвід діахронічного дослідження) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Дудка Віра Іванівна. – К., 1994. – 180 с.

6. Кушнерик В. І. Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах: діакронія та синхронія : дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.17 / Кушнерик Володимир Іванович. – Чернівці, 2009. – 453 с.
7. Левицкий В. В. Основы сравнительной морфологии германских языков / В. В. Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 127 с.
8. Манзій А. М. Емоційна лексика у сучасній німецькій мові: структура, семантика : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Манзій Андрій Михайлович. – Чернівці, 2008. – 230 с.
9. Мельник О. Мовна картина світу німецької народної казки та її антропоцентричний характер / О. Мельник // Семантика мови і тексту. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2009. – С. 202–205.
10. Михайлова О. Е. Довідник з граматики німецької мови з вправами / О. Е. Михайлова, Є. Й. Шендельс. – К. : Радянська школа, 1977. – 360 с.
11. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / А. М. Приходько. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 292 с.
12. Фрумкина Р. М. Представление знаний как проблема / Фрумкина Р. М., Звонкин А. К., Ларичев О. И., Касевич В. Б. // Вопросы языкознания. – 1990. – № 6. – С. 85–101.
13. Хинтиikka Я. Информация, причинность и логика восприятия / Я. Хинтиikka // Вопросы философии. – 1975. – № 6. – С. 38–50.
14. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 208 с.
15. Школяренко В. І. Становлення фразеологічної картини світу німецької мови (на матеріалі писемних пам'яток VIII–XVII століть) / В. І. Школяренко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 316 с.
16. Arnd H. Intracultural Tact versus Interculturall Tact / H. Arnd, R. Janney // Politeness in Language Studies in its History, Theory and Practice. – N. Y. : Mounton de Gruyter, 1992. – P. 21–41.
17. Märchenland / [hrsg. von Alan Posener]. – Copenhagen : Teen Readers, 1998. – 104 S.